історії. У ранньомодерній історії України повстання козацького ватажка Северина Наливайка розглядають як один із ключових етапів формування політичної ролі козацтва та передумову великих козацьких виступів XVII століття. Образ Наливайка як мученика й провідника народного спротиву закріпився не лише в козацьких літописах, а й у пізнішій романтичній та національній історіографії.

Сценічний образ Северина Наливайка у виконанні Богдана Антківа – глибоко народний, органічно пов'язаний із духовною сутністю українського народу. Актор наділив героя рисами, притаманними національному характеру, зокрема мудрістю, гуманністю, почуттям гумору та непримиренністю до зла. Така інтерпретація зумовлює внутрішню логіку поведінки персонажа в різних життєвих ситуаціях, особливо у трагічні моменти. У цьому контексті образ Наливайка в акторській грі Богдана Антківа постає як символ незламності та духовного безсмертя народу.

Слід відмітити, що художня цілісність постановки досягається завдяки збереженню традицій українського національного театру, органічному поєднанню реалістичних і романтичних засад, а також інтенсивному емоційно-образному наповненню сценічної дії. Особлива роль відводиться музично-хоровим елементам, які посилюють драматизм і сприяють формуванню епічно-трагічного звучання вистави.

Поєднання музичних і театральних складових у музичному оформленні вистав свідчить про синтетичний підхід мислення Богдана Антківа, де музика набуває театральних елементів, а сама вистава слідує принципам музичної організації. Найповніше цей підхід проявився в тернопільський період його роботи, коли він був актором, хормейстером, диригентом і автором музики до вистав.

Вистава «Наливайко» В. Грипича та В. Серпкова за І.Ле, режисера В.Грипича та роль Северина Наливайка, зіграна Богданом Антківим, по праву ввійшла в історію театрального мистецтва не лише Тернопілля, Галичини, а й усієї України.

Список використаних джерел

1. Богдан Антків - лицар галицької сцени. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2015. - 184 с. + іл. 48 с.

ТІЛО ЯК МЕДІУМ: РОЛЬ ПЛАСТИЧНОГО ТЕАТРУ В РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПЕРФОРМАТИВНИХ ПРАКТИК

Лацік Є., заслужений артист України,
доцент кафедри театрального мистецтва,

Небесна Ю. асистент кафедри театрального мистецтва,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

У епоху тотальної цифровізації та домінування візуального контенту, жива присутність тіла набуває особливої ваги. Сучасний театральний процес характеризується переосмисленням традиційних засобів сценічної виразності. Якщо в класичному драматичному театрі домінуючим був текст, то у XX–XXI століттях спостерігається поступове зміщення акценту у бік тілесності, візуальності та перформативності. Така трансформація пов'язана з розвитком постдраматичного театру, у якому головним стає не драматургічний текст, а сценічна подія як цілісний досвід. Тіло у цьому контексті функціонує як медіум — посередник між внутрішнім світом виконавця та глядачем. Воно не лише передає зміст, а й формує його у процесі дії. Рух, жест, ритм і фізична напруга створюють особливу мову, яка дозволяє комунікувати на рівні відчуттів та емоцій, минаючи раціональне осмислення.

Особливе місце у цьому процесі займає пластичний театр, який орієнтований на фізичну дію як основний засіб виразності. У ньому рух виступає не як ілюстрація тексту, а як самостійна драматургічна одиниця. Це дозволяє створювати сценічні форми, у яких сенс народжується безпосередньо у процесі виконання. Важливий вплив на формування пластичного театру мали практики Єжи Гротовського та Ежена Барби, які розглядали тіло актора як основний інструмент творчості. Гротовський, зокрема, наголошував на «оголеності» актора — його здатності через тіло відкривати внутрішню правду. Барба ж акцентував увагу на перед експресивному рівні тілесності — тих фізичних принципах, що формують сценічну присутність. У цьому контексті актор постає як перформер, який працює з власною тілесністю як з матеріалом для творчості.

Пластичний театр також суттєво вплинув на розвиток сучасних перформативних практик, зокрема фізичного театру, танцювального перформансу, іммерсивних та site-specific форм. Його принципи — пріоритет тілесної дії, увага до простору, ритму та присутності — стали основою для формування нових сценічних стратегій, у яких зміст народжується безпосередньо у процесі взаємодії виконавця з простором і глядачем. У цих практиках тіло є не лише інструментом комунікації, а й активним чинником створення події, здатним трансформувати сприйняття та емоційний стан аудиторії. Однією з ключових характеристик сучасного перформансу є руйнування традиційної дистанції між сценою і залом. Просторові межі стають умовними, а глядач дедалі частіше включається у структуру дії як співучасник. Така взаємодія передбачає не пасивне споглядання, а активне переживання, у якому важливу роль відіграє тілесний досвід. Комунікація відбувається на рівні співприсутності — через рух, ритм, енергію, напругу, які передаються безпосередньо від

виконавця до глядача, минаючи раціональні механізми інтерпретації. У цьому контексті перформативна дія набуває трансформаційного характеру: вона впливає не лише на емоційний стан, а й на спосіб сприйняття реальності. Глядач опиняється у ситуації, де межа між мистецтвом і життям частково стирається, а тілесна взаємодія стає основою для формування нового досвіду.

Крім того, тілесні практики набувають особливого значення у сучасному соціокультурному контексті. Вони можуть виступати засобом осмислення травматичного досвіду, формою рефлексії та навіть терапії. У ситуаціях, коли вербальна мова є недостатньою, тіло стає універсальним інструментом вираження. Важливим є також те, що тілесність у сучасному театрі виходить за межі суто естетичного виміру і набуває виразно екзистенційного характеру. Тіло перестає бути лише інструментом створення художнього образу і постає як носій індивідуальної та колективної пам’яті, досвіду, травм і культурних кодів, що проявляються через сценічну присутність. У цьому контексті воно функціонує як своєрідний «архів», у якому зберігаються як особисті переживання виконавця, так і ширші соціокультурні наративи. Тіло перформера ніколи не буває «нейтральним», адже воно завжди вже включене у систему значень, сформованих під впливом історичних, соціальних і культурних чинників. Кожен жест, рух чи навіть стан спокою несе в собі відбиток попереднього досвіду, тілесної пам’яті та середовища, в якому формувалася особистість. Саме тому сценічна тілесність стає простором, де перетинаються особисте й колективне, інтимне й публічне. У сучасних перформативних практиках це дозволяє тілу виступати не лише як засіб вираження, а як самостійне поле смислотворення. Через тілесну присутність актуалізуються теми ідентичності, травми, пам’яті та належності, що особливо загострюються в умовах соціальних потрясінь. Таким чином, тіло перформера стає місцем, де відбувається не лише художній акт, а й процес осмислення реальності.

Отже, пластичний театр відіграє важливу роль у розвитку сучасних перформативних практик, утверджуючи тіло як самостійний і повноцінний медіум художнього висловлювання. Його специфіка полягає у переосмисленні традиційних засобів сценічної виразності та зміщенні акценту з тексту на фізичну присутність, дію і процес. У цьому контексті трансформація ролі тіла призводить до зміни самої природи акторського існування: актор перестає бути лише інтерпретатором драматургічного матеріалу і постає як творець сенсів через власну тілесність. Зміни відбуваються і на рівні взаємодії з глядачем. Сучасні перформативні практики дедалі більше орієнтуються на досвід співприсутності, у якому глядач включається у подію не лише як спостерігач, а як співучасник. У такій взаємодії важливу роль відіграє саме тілесний аспект комунікації, який дозволяє виходити за межі раціонального сприйняття та апелювати до чуттєвого досвіду. Крім того, утвердження тіла як медіума відкриває

нові можливості для осмислення складних соціокультурних процесів. Через тілесність актуалізуються теми пам’яті, ідентичності, травматичного досвіду, що набувають особливої значущості у сучасному контексті. У цьому сенсі пластичний театр постає не лише як художня форма, а як простір рефлексії та переживання реальності. Таким чином, тілесність у сучасному театрі функціонує як універсальна мова, здатна передавати складні смисли та емоційні стани без опори на вербальний текст. Орієнтація на досвід присутності, процесуальність і чуттєвість визначає подальший розвиток перформативних практик, у яких тіло стає ключовим елементом художнього мислення.

РОЛЬ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА В ФОРМУВАННІ СЦЕНІЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Тараненко Ю.П., кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: сценічна виразність, хореографічна підготовка, акторська майстерність, пластична виразність, синтетичне мистецтво.

У сучасному мистецькому освітньому просторі особливої актуальності набуває проблема формування сценічної виразності майбутніх акторів як інтегративної професійної якості, що поєднує пластичність, емоційну чутливість, тілесну усвідомленість та здатність до невербальної комунікації. У цьому контексті важливу роль відіграє хореографічне мистецтво, яке виступає ефективним засобом розвитку сценічної культури особистості.

Хореографія як вид мистецтва синтезує рух, ритм, простір і емоцію, формуючи у майбутніх акторів здатність до тілесного самовираження. Засвоєння основ класичного, сучасного та імпровізаційного танцю сприяє розвитку координації, пластики, почуття ритму, а також формує навички роботи з тілом як основним інструментом сценічної діяльності.

Пластичну виразність у роботі актора, уміння володіти своїм тілом висвітлено в дослідженнях Б. Голубовського, А. Дрозніна, Г. Морозової, О. Немеровського, І. Рутберга та інших. Питання формування пластичної культури у майбутніх акторів засобами хореографії знаходимо в роботі Ю. Гончаренко та К. Кузьміна, теоретико-методологічні аспекти виразності в майстерності актора розкривали О. Абрамович і А. Кудренко, вплив хореографічного мистецтва на розвиток театральної справи України через історичний аспект висвітлював А. Лягущенко.

Сценічну виразність майбутніх акторів ми розглядаємо крізь призму їх хореографічної підготовки та визначаємо як інтегративну професійну якість, що формується в процесі опанування хореографічних дисциплін і